

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Gydanti ir serginti šviesa

Šventos Kalėdos – gražiausia ir prasmingiausia metų šventė. Ir prasmę joms suteikia šviesa. Ne toji, kurią nuolatos matome spalvų gausa trykštančiuose prekybos centruose ir įvairiausiose parduotuvėse, skatinanti mus bruzdėti, darytis, žiopsoti, vertinti, pirkti, gal net ir niršti, nervintis, pykti... Laukdamas Kalėdų, visada laikiu baltos ir tylios jų šviesos. Sniego šventumo. Baltumo. Liudijančio ne užmarštį, ne sąstingį, ne abejingumą, o veikiau atleidimą ir išgydytą atmintį.

Baltoji Kalėdų šviesa ir tylą. Nuostaba ir įsiklausymas. Kai prisibijai didelio ir gaudžiančio žiemos dangaus, lenkiančio sunkias šerkšnotų žvaigždynų kekes virš mažytės tavo galvos. Kai žiūri vakare pro langą ir nuo gatvės šviestuvo krantinčiame šviesos stulpe matai sūkuriuojantį smulkų sniegą. Kai širdy ramu, nes esi padariusi visus būtinus darbus ir netgi keletą nebūtinų, taigi, ko gero, ir svarbesnių. Kai žinai, jog yra pakankamai laiko džiaugtis ir stebėtis šituo baltu Kalėdų sniegu – virpančia stebuklo nuojauta, knygų puslapiams, kuriuose atgyja pirmą kartą žodžio galia ir kalbos grožis perveria lyg įkaitusio spindulio strėlė.

Ir metų sandūra – besibaigiančių senųjų ir ateinančių naujųjų – nebeatrodo nei labai svarbi, nei reikšminga, nes ši baltoji tylą jungia visus laikus ir amžius; bronzos ir vario, žalvario ir sidabro, aukso ir geležies, visus, spindinčius nuožmiomis ir akį režiančiomis, galią ir valdžią, protą ir valią įkūnijančiomis spalvų varšomis.

Ant šilto delno nusileidžia snaigė, puri, šalta, tobulos geometrinės formos, sakytum, mažutės mikrovisatos modelis – ir ištirpsta, palikusi tik drėgmės pėdsaką. Galbūt ir mūsų sielos panašios į snaiges. Baltos, skaidrios ir tobulai geometriškos. Ir taip pat lengvai ištirpstančios.

Kalėdos švyti sodria tamsiai žalia spalva, o iš gelmės ją dar apšviečia sodri auksinė. Karališka gyvybės spalva, tauri ir imponantiška, didžiūno garbę, didybę ir taurumą, žvaigždžių ir saulės spindesį liudijanti. Kalėdos svyra ant šurmuliuojančios žemės kaip tamsiai mėlynas vilkdalgio žiedas, skleidžiantis vėsų ir santūrų aromatą. Žėri kaip purpurinis karaliaus apsiaustas, plevėsuojantis mūsų lauke. Spinduliuoja pilkais sidabro kristalais, panašiais į švytinčias mažytes adatas, kuriomis siuvami apdarai sapnų būtybėms.

Baltoji šviesa – ji apgaubia kaip vėjo sparnas, kaip vakaro tylą, kaip nuo židinio žarijų plūstelėjusi šilumos banga. Ir jautiesi ramus, ir jautiesi sergimas, o tavo atmintis – išgydyta.

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

Kalėdų spindulys

*Palikusi dulkes ir maišatį žemės paneigus
iš dangaus pragarmių kerimai atviros aklumos
speigią naktį įveikia ir tvaskią šakelę išmeigia
kad pražystų kur rodėsi nieks niekada nežaliuos*

*Tarp lietuvių angelų nutapytų trimitų atodūsių
vien iš syvų giliai užslėgtų atminty
gimsta skausmas džiugus Kas priims numazgos aptūlos jį
kas jo vertas pabus ir į naktį išbėgs pasitikt?*

*Tokią naktį kai vienišas Dievas užgimsta
kad numirtų už mus ir tik viltį paliktų plevent
toj šakelėj žvaigždės išmeigtojų ledijantį grumstą...
Tvaska lazga ir sako kažin ką pernakt.*

Almis Grybauskas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Gydanti ir serginti šviesa • 2-as psl. (Ne)papasakotos istorijos apie Didžiąją tremtį • 3-as psl. Astrida Petraitytė. Žymiajai Kalėdų giesmei – 200 metų • 4-as psl. Algis Vaškevičius. Perkūno name Kaune – garsiojo olandų dailininko Rembrandto piešiniai • 5-as psl. Metų knygų rinkimai. Gintaras Bleizgys. Xeranthemum • 6-as psl. Perpetua Dumšienė. Lietuviybės ir kultūros puoselėtojai lietuviškose mokyklose Baltarusijoje (5) • 7-as psl. Fantastiškas J. K. Arbo išradimas • 8-as psl. Kultūros kronika

Kitame numeryje: Vladas Terleckas. Knyga apie vimdančią istoriją • Petro Venclovo novelė „Nemeilės metas”

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radio ir televizijos rėmimo fondas 2018 m. suteikė 10 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuviybės puoselėjimas pasaulyje”

Redaguoja Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com • Maketuoja Jonas Kuprys

(Ne)papasakotos istorijos apie Didžiąją tremtį

Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga (LPKTS) šiais metais mini įkūrimo 30-ąsias metines. Vienijanti 53 skyrius įvairiuose Lietuvos regionuose, subūrusi buvusius tremtinius, jų šeimas. Didžiųjų netekčių metams paminėti negrįžusiems statomi atminimo paminklai. Dešimtys tūkstančių Sibiro vaikų ilgus metus giliai slėpė savo didžias tragedijas. Atkurtoji Lietuvos nepriklausomybė įgalino išlaisvinti žodį, mintį. Kiek (ne)papasakota istorijų, kiek skaudžių likimų išgyventa. Tačiau plačiajame pasaulyje dar nėra žinoma, dar netikima apie lietuvių tremimus į lagerius.

Susitikimas su Milda Richardson (v.) Kaune, LPKTS buveinėje

Viena iš LPKTS veiklos misijų – papasakoti, įprasminti istorinę atmintį. O ji išlieka didžiausiuose paminkluose – knygose. Per 3 dešimtmečius parengta ir išleista nemažai leidinių, tačiau bene svarbiausiomis laikomos rašytojo Stanislovo Abromavičiaus užrašytos daugiau kaip 350 istorijų. Jos sudėtos į tris „Tremties vaikų“ knygas ir į knygą „Vaikystė Sibiro toliuose“ (išleista 1918, skirta jaunimui). O štai jau šiais metais baigiam rengti spaudai ketvirtoji „Tremties vaikų“ serijos knyga. Jos laukia Lietuvos skaitytojai. Tačiau didžiausias rūpestis, didžiausias laukimas – knygos anglų kalba pasirodymas. Mintis išversti knygą į anglų kalbą, paskleisti išėivijoje gyvenantiems lietuviams (ir ne tik jiems) mūsų tautos istoriją – jau realybė. Knyga išversta, belieka laukti redaktoriaus žodžio.

Rašytojas Stanislovas Abromavičius kone kasdien lankosi LPKTS buveinėje. Vis skuba susitikti su savo pastarojo laikotarpio rengiamų knygų herojais, skuba į susitikimus mokyklose, randa laiko ir skaudžios pokario lietuvių patriotų kovos su okupantais sklaidai. Ir šis susitikimas su garbia viešnia – jo iniciatyva. Plačiau reikėtų pristatyti rašytoją, poetą, dramaturgą Stanislovą Abromavičių: baigęs technikos mokslus (Vilniaus inžinerijos statybos institutą), pirmuosius literatūros rašinius išspausdino 1980 metais „Nemune“, savaitraštyje „Literatūra ir menas“.

Jo kūrybos kraitėje – daugiau kaip 40 įvairaus žanro knygų. Apie pusę jų skirta jaunajam skaitytojiui. S. Abromavičius randa laiko ir publicistikai, daug straipsnių publikuoja LPKTS savaitraštyje „Tremtinys“, rūpinasi ir žurnalo vaikams „Tipu tapu“ leidyba – yra redkolegijos narys.

Knyga „Tremties vaikai“ verta pagarbios vietos kiekvieno, kas ją išgijo, namuose. Iš kiekvieno puslapio dvelkia skausmas, kančia, nespaltotose nuotraukose – liūdni vaikų veidai, per stebuklą išgyvenusius vaikų ir jų tėvų istorijos. Tos istorijos skirtingos, o skausmas – tas pats.

Kai Lietuvoje atsirado Atgimimo Sąjūdis, kai sueigose, mitinguose atsivėrė laisvas žodis, prabilo giliai savo likimus slėpę buvę partizanai, tremtiniai. (Ne)papasakotos istorijos virto susitikimų, ekspedicijų į kovų vietas su literatūriniais prisiminimais, papildytais archyvinėmis, ilgai saugotomis ir slėptomis nuotraukomis. Taip gimė knyga „Žalias velnias“, pasakojanti apie Didžiosios Kovos apygardos – Trakų, Kaišiadorių, Širvintų, Ukmergės, Jonavos, Kauno, Anykščių krašto – partizanų kovas. Kitos knygos – „Di-

džioji Kova“, „Didžiosios Kovos apygardos partizanai“, „Žalio Velnio takais“, „Vieno gyvenimo istorija“, „Du Aleksandro Zapkaus gyvenimai“ – likusių gyvųjų to meto liudytojų istorijos. Rašytojo gebėjimas prakalbinti, įsijausti byloja ir apie dar vieną susitikimą – kraupų, ilgai slėptą „vilko vaikų“ likimą... Tai Lietuvoje sutikto Siegfrido Gronau parašyta knyga „Klyksmas vaiduoklių mieste“.

Lietuvos rašytojų sąjungos narys nuo 2004 m., S. Abromavičius savo knygose daug vietos skiria kraštiečiams nuo Rumšiškių (Kaišiadorių sav.) bei Kauno marių dugne nuskendusiams kaimams, kai buvo statoma Kauno HES.

Betgi grįžkime prie pačios laukiamiausios knygos – knygos pasauliui apie Lietuvą ir lietuvių amžių sandūroje, apie tuos, kurie tikėjo laisve. Pirmuosius džiugius žodžius išgirdome labai prasmingame susitikime Kaune, kai LPKTS buveinėje viešėjo viena iš garbių knygų į anglų kalbą vertėjų gerb. Milda Bakšytė-Richardson. Dr. Milda Richardson dėsto meno ir architektūros istoriją meno ir dizaino departamente Šiaurės rytų universitete Bostone, Massachusetts, JAV. Ji gavo Bostono universiteto meno ir architektūros katedroje doktoranto laipsnį „Summa cum laude“ apgynusi disertaciją Lietuvos kelio

šventovės metamorfozė 1850–1990 m.

P. Milda yra ir Architektūros istorikų draugijos Naujosios Anglijos skyriaus narė. Ji aktyviai dalyvauja lietuvių-amerikiečių bendruomenėje, devyniolika metų dėsto Bostono lietuvių mokykloje ir plačiai skaito paskaitas apie Lietuvos meną ir kultūrą. Lietuvių kilmės mokslininkė daug dėmesio skiria Lietuvos menotyrui, bendradarbiauja su universitetais, yra Lietuvos mokslo tarybos narė. Parengusi ne vieną svarbią knygą, publikacijų, domisi mūsų tautiečių likimais. Viešnią atlydėjo artima drauge tapusi Danutė Bulzgienė ir Rimas Palovis. Išgirdome gerb. Mildos gyvenimo istoriją, kai būdama 2 metų, atsidūrė toli nuo gimtųjų namų – Kybartų. Jos šeimos laukė toks pat likimas – tremtis: motina buvo sąrašuose, tėvas tarnavo kariuomenėje, bėgo, buvo partizanas, suimtas pabėgo, vėliau juos surinko, vežė darbams į Vokietiją. Ir vėl – laiminga lemtis, pateko į pabėgėlių stovyklą. Vėliau – Bostonas.

Daug, labai daug žmonių, bėgdami nuo okupantų, paliko savo gimtines. Pasirinkimo nebuvo. Kaip pasakojo gerb. Milda, kaip ir daugelis kitų lietuvių, ji dirbo, siekė mokslo. Jos vyras Harvarde apgynė disertaciją, paskirtas dirbti į Bostoną. Taip šeima už geležinės uždangos vėl atrado ryšį su Lietuva.

P. Mildos pasakojimą papildė dabar jau ištikima drauge tapusi anglų kalbos dėstytoja p. Danutė. Neatsitik-

tinai šie keliai suvedė žmones pažinimui, bendrystei. Tuomet pirmoji delegacija, dvi jaunos dėstytojos iš Lietuvos, lankėsi Sovietų ir Rytų Europos studijų centro organizuotoje konferencijoje Bostone. Prof. Robertas Richardson pakvietė į svečius moteris su „lietuviškomis pavardėmis“. Kaip pasakojo gerb. Milda, tai buvo šimintiniausias jos tėvo 70-asis gimtadienis. Daug laiko prabėgo nuo pažinties, tačiau dabar sieja ne tik draugystė, bet ir bendri darbai. P. Milda neatlygintinai, savanoriškai išvertė „Tremties vaikų“ tekstus, o jos vyras ėmėsi redaguoti knygą. Neįtikėtina mums, kad tokie kilniadvasiai žmonės stengiasi prisidėti prie skaudžių istorijų papasakojimo pasauliui.

Kita knygos į anglų kalbą vertėja – Živilė Kliorytė-Vaitkienė. Gimusi 1955 m. Clevelande, Jadvygos Rinzevičiūtės ir Petro Kliorio šeimoje, nuo jaunumės įsijungė į ateitininkų kuopos gretas, buvo Maironio kuopos valdybos narė, jaunimo stovyklų Dainavoje ir Neringoje vadovė (1972–1976), Clevelando jaunučių kuopos globėja 1990–1993. Baigusi globėjos darbą daug metų ruošė jaunučius įžodžiui. 1995–2005 JAS Centro Valdybos narė ir JAS vasaros stovyklų ruošėja, 2005 m. – ateitininkų Jubiliejinės stovyklos ir ateitininkijos 100-mečio šventės Clevelande 2010 rengimo komitetų narė. Įstojo į Giedros korporaciją 1976 m., ėjo pareigas skyriaus valdyboje, Giedros istorijos knygos korektorė ir pagalbinė redaktorė. Nuo 1986 m. – Clevelando sendraugių Ateities klubo narė ir nuo 2016 m. – valdybos narė. Įgijusi medicininį išsilavinimą, daug metų dirbo pagal profesiją, dėstė dantų anatomijos kursą CWRU School of Dentistry. 1978 m. ištėkėjo už dr. Lino Vaitkaus, su kuriuo užaugino ir išmokslo sūnus Vyta, Liną ir Kristijoną. Būdama nuo prigimties lietuvių puoselėtoja, įsijungė į kilnią misiją prisidėti prie knygos „Tremties vaikai“ vertimo į anglų kalbą. Prie šio darbo prisidėjo ir gerb. Rūta Jerašius Guffey.

Tešiant pasakojimą apie susitikimą su gerb. Milda Bakšyte-Richardson, trumpai aptarsime jos kelionę į Kauną. Atvykusiai darbo reikalais į Lietuvą, gerb. Mildai magėjo susitikti su tikrais liudytojais, išgirsti jų pasakojimus. Prie apskrito stalo susirinkę buvę tremtiniai, tremtinių vaikai – knygų herojai papasakojo savo skaudžius prisiminimus.

Prof. Milda Richardson ir Stanislovas Abromavičius

Žymiajai Kalėdų giesmei – 200 metų

Astrida Petraitytė

Jei ne Lietuvos ir Austrijos draugijos (vadovaujamos smuikininko Petro Kuncos) vakaras Adomo Mickevičiaus viešojoje bibliotekoje, ko gero, per Šv. Kalėdas giedodama „Tyli naktis! Šventa naktis!“ būčiau nesusivokusi, kad šįkart ši giesmė skamba (turi skambėti) ypatingai – gi pažymima jos sukūrimo 200 metų sukaktis!

Draugijos renginys gruodžio 12 d. ir buvo skirtas Joseph Mohr (1792–1848) ir Franz Xaver Gruber (1787–1863) 1818-aisiais sukurto giesmės „Stille Nacht! Heilige Nacht!“ jubiliejui. Ta proga bibliotekos konferencijų salėje surengta parodėlė – tiesa, stendai anglų kalba nušvietė istorinį kontekstą, autorių likimus, giesmės radimosi ir pirmojo atlikimo aplinkybes bei kitas peripetijas (pvz., giesmės vartimą „tiroliečių liaudies daina“). Apie visame pasaulyje paplitusią „Tylią naktį“ draugijos susibūrimo ir žodžių papasakota: lietuviškai šią giesmę pristatė Austrijos literatūros skaityklos vadovė Karmela Rudaitienė, vokiškai – Austrijos ambasadorė Lietuvai (neseniai paskirta, reziduojanti Vienoje, bet jau ne pirmąkart besilankanti Vilniuje) Yvonne Tonic-Sorin.

Glaustai apibendrinsime visus pasakojimus (bei papildomai suieškotas žinias).

Giesmė užgimė istorinių pokyčių, gal labiau – jų pasekmių situacijoje. Europai persitvarkant po napoleoninių karų, buvusi savarankiška Salzburgo kunigaikštystė patyrė reikšmingus, turbūt ir skaudžius pjūvius – buvo padalinta, vienas pakraštys atiteko Bavarijai, o pats Salzburgas su apylinkėmis (kuriose vyks ir mūsų aptariamas veiksmas) priskirtas Austrijai. (Beje, kaip „repliką į šoną“ įterpsime: zalcburgiečiai protestantai, patyrę katalikiškos valdžios ir konfesinės dauguomenės persekiojimus, jau XVIII a. patraukė į prieglobstį pasiūliusią Prūsiją, į jos rytinį pakraštį, taigi ir į Rytprūsių dalį, dabar Lietuvai priklausančią – labiausiai jie kviešti į 1709–1710 m. maro nuniokotas gyvenvietes. Tad kalbant apie Salzburgo regiono bažnyčias vėlyvesniu laikotarpiu, jau tarsi savaime suprantama, kad jos – katalikiškos.)

Netoli Salzburgo įsikūrusio Obendorfo Šv. Mikalojaus (St. Nikolaus) bažnyčioje kunigo padėjėju nuo 1817 m. dirbo Joseph Mohr. Gal kitais metais nutikusi nelaimė – sugadinti vargonai – tapo svarbia, nors ir išorine krikščioniškojo muzikos šedevro užgimimo priežastimi? Gal akomponiamento varganas – apsiribota gitara – J. Mohr, mėgusį kurti progines eiles, paskatino pasirašius savo stalčiuose ištraukti prieš porą metų parašytą eilėraštį „Tyli naktis“, nulėkti pas kaimyninėje parapijoje vargonininkaujantį bičiulį Franz Xaver Gruber ir paprašyti sukurti melodiją jo surašytiems šešioms posmams?..

1818 m. Kūčių vakarą pritardami sau gitara abu autoriai šią dvibalsę giesmę ir atliko. Pamažu „Tyli naktis“ plito ir kaip „anoniminė“, ir kaip „liaudies“. Laimei, Gruber po keturių dešimtmečių dar suspėjo išsklaidyti sumaištį, paaiškinti giesmės sukūrimo aplinkybes, įtvirtinti autorystę, paskelbdamas tekstą „Dėl autentiškumo“ („Authentische Veranlassung“).

Deja, Obendorfo bažnyčia neilgai trukus nukentėjo ir sunyko, labiausiai dėl gamtos stichijų (Salzacho upės potvynių). Kalėdinės giesmės išgarsinta parapija, regis, ketino ir jos šimtmetį pažymėti, tik Pirmojo pasaulinio karo, nors ir besibaigiančio, sumaištis sutrukdė. Užtat po kelerių metų buvusios bažnyčios vietoje iškilo Tylios Nakties koplyčia...

Kažin ar dabar rasime krikščionišką bažnyčią, kurioje per Kalėdas neskamba – įvairiausiomis kalbomis – „Tyli naktis! Šventa naktis!“ (tiesa, dabar dažniausiai trijų posmelių)? Ir lietuvių kalba turime keletą jos vertimų – vienas priklauso Vydūno plunksnai. 2011 m. UNESCO giesmę įtraukė į nematerialaus paveldo sąrašą.

Austrijos ambasadorė Lietuvai Yvonne Tonic-Sorin prie parodos stendų

P.S. Renginiui jau „vakarėliu“ tapus, pasinaudojau proga Austrijos ambasadorės pasiteirauti, ar ji žinanti, jog zalcburgiečių kadais ir dabartinės Lietuvos teritorijoje kurtasi. Ji ne tik patvirtino, bet ir pranešė džiugią žinią – žadama prisidėti restauruojant

paminklą persikėlėliams zalcburgiečiams. (Vilkyškiuose jų atminimui pastatytas medinis paminklas, simbolizuojas lūžusį vežimą. Nepretenzingas, skoningas paminklas šiuo metu tikrai šaukiasi pagalbos). □

„Tylios nakties“ koplytėlė

Paminklas Vilkyškiuose, skirtas zalcburgiečiams, apsigyvenusiems čia po 1709–1710 m. maro

Perkūno name Kaune -

garsiojo olandų dailininko Rembrandt piešiniai

Istorinis Perkūno namas

Rembrandt piešiniuose – įvairūs siužetai.

A. Vaškevičiaus nuotraukos

Algis Vaškevičius

Kaune, istoriniame Perkūno name, kuris išsiskiria savo gotikine architektūra ir buvo pastatytas dar XV amžiaus antrojoje pusėje atidaryta unikali paroda – čia galima pamatyti garsiojo olandų dailininko Rembrandt van Rijn (1603–1669) piešinius. Jie čia pateikiami iš bibliografinės retenybės laikomo archyvinio aplanko, kurį saugo žinomas Lietuvos dailininkas, žurnalistas ir kolekcininkas Vaidotas Žukas.

Tikroji šio namo paskirtis nėra žinoma. Pasakojama legenda apie pastato sienoje rastą dievo Perkūno skulptūrėlę, apie čia amžiną ugnį kūrenusias vaidilutes, tačiau tyrinėtojų surasta gausi radinių kolekcija byloja, kad tai buvusi prekybinė būstinė ir priklausiusi Hanzos pirkliais. Greičiausiai ir patys namai pastatyti prekybos reikalingai, o Perkūno vardas suteiktas vėliau, pabrėžiant Kauno pirklių nepriklausomumą nuo užsienio ir galbūt norint pagerbti senosios lietuvių tikybos tradicijas. Žmonės tikėjo, kad jis buvo pastatytas ant senos šventyklos, skirtos dievui Perkūnui.

Spėjama, jog šiame name 1610 metais gimė pirmasis Kojelavičių sūnus Albertas, būsimasis Lietuvos istorikas, Vilniaus universiteto profesorius ir rektorius. Vos keliais metais už jį vyresnis buvo ir Rembrandt.

Aplankas su vertingais kūrinių i V. Žuko rankas pateko dar sovietmečiu, 1979-aisiais. Tada į menininko dirbtuves užsukęs vienas Vilniaus kolekcininkas taip susižavėjo dailininko tapybos darbu „Jaunos merginos portretas“, kad panor jo įsigyti.

Mainais svečias pasiūlė ne tik piniginių atlygi, bet ir Rembrandt piešinių rinkinį. Meistriškai sukurti kūriniai V. Žukui paliko didelį įspūdį, tačiau nei jis, nei ankstesnis jų savininkas tuomet dar nesuvokė tikrosios aplanko vertės.

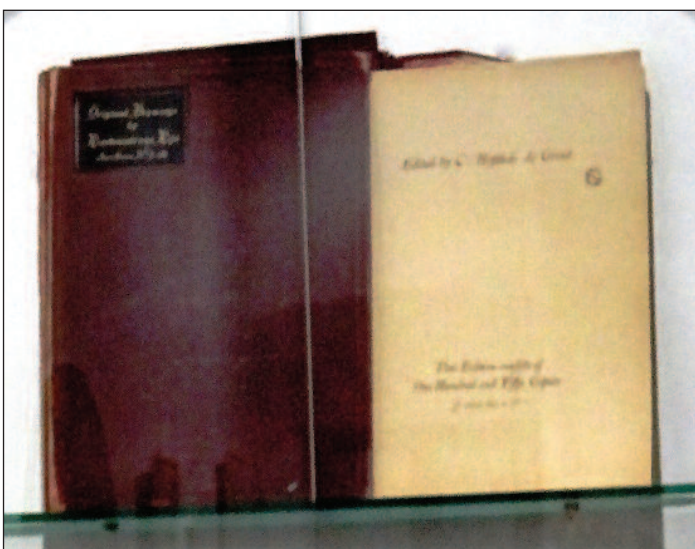
„Manau, kad suprasdamas aplanke esančių darbų reikšmę kolekcininkas tikrai nebūtų lengva ranka man jų atidavęs. Pasiteiravau jo, kaip šie kūriniai atsidūrė Lietuvoje. Pasirodė, kalti sovietų kariai. Besibaigiant Antrajam pasauliniam karui žymiojo Rembrandto kūrinių aplankas buvo pagrobtas iš Berlyno karališkojo universiteto bibliotekos ir vežtas į Rusiją kaip karo trofėjus.

Rusijos jis nepasiekė – mainais už maistą ir degtinę bibliografinė retenybė iš ešelono buvo išmesta Lietuvoje. Pokario metais ji pateko į mano tapytą portretą pirkusio kolekcininko rankas“, – taip šio albumo įsigijimą aiškina V. Žukas.

Aplankų Rembrandt van Rijn. Piešiniai (Haga, 1903) iš viso buvo atspausdinta 150 vienetų, po 50 lakštų kiekviename. Visi aplankai yra numeruoti, o dabar Kaune eksponuojamas pažymėtas 7 numeru. Jungtinėse Amerikos Valstijose saugomi dar šeši tokie Rembrandt piešinių aplankai: New Yorko Metropolitan ir Brooklyn muziejuose, Kolumbijos universitete, taip pat Harvard universitete Cambridge, Duke universitete Durham ir Iowa universiteto bibliotekoje.

Nepaisant šio tiražo, darbų vertė išlieka aukšta – tai tikra bibliografinė retenybė, atskleidžianti senąjį piešimo meną. Kiekvienas aplanko lakštas antspauduotas Berlin Königlische Universitäts Bibliothek ženklų.

Perkūno name pristatomoje faksimilinių pie-

Tokių aplankų iš viso buvo 150.

šinių parodoje – 50 mėgstamų Rembrandt siužetų: biblinės scenos iš Senojo ir Naujojo Testamento (Judita su nukirsta Holoferno galva, Faraono duklė nendrose suranda kūdikį Mozę, Kristus mazgoja Petriui kojas, prisikėlęs Kristus kaip sodininkas susitinka Magdalię, Gerasis samarietis ir kiti). Taip pat čia yra keli puikūs olandiški peizažai, dailininko namų interjerai, moters aktas, kelios karių, moterų ir vyrų figūros, buitinės scenos su vaikais, elgetomis, keli variantai su prie kartuvių prižiūta nelaimingąja, piešta iš natūros ir pan.

„Nors Rembrandtas daug dėmesio skyrė bibliniams siužetams ir šventųjų vaizdavimui, jo darbuose nėra jokio idealizavimo – kūrinių veikėjai pavaizduoti žemiškai, natūraliai. Žvelgiant į jo laisvų potėpių kupinus kūrinius galima pagalvoti, kad tai – XX a. tapyba. Šis kūrėjas, be abejonės, pranoko savo laikmetį“, – aiškino kolekcininkas.

Kai kuriais šio aplanko piešiniais Rembrandt pasinaudojo kurdamas dideles tapybos kompozicijas: Pamokslininko Cornelis Claesz portretą iš Berlyno muziejaus, Šv. Šeimą ir angelą iš Sankt Peterburgo Ermitažo, Piemenų pagarbimą iš Miuncheno Pinakotekos.

Dar sovietmečiu, 1985 m. V. Žukas šiems Rembrandt piešiniams parašė biblinius bei kompozicinius komentarus. Kartu su įrėmintais lakštais ši piešinių analizė eksponuojama namo salėse, juos gali paskaityti kiekvienas parodos lankytojas.

„Neaišku, kiek šių aplankų iš viso yra išlikę. Dalis jų, be abejonės, yra sunykę. Kiti gali būti išsaugoti, tačiau nedokumentuoti. Galbūt koks nors menas mylėtojas nusipirko darbus antikvariate, tačiau jo atžaloms šis palikimas pasirodė nevertingas, todėl buvo išmestas ar sunaikintas. O kur dar visa griauinantys du pasauliniai karai Europoje...“, – svarstė apie šiuos piešinius jų savininkas.

Įdomu ir tai, kad tapydamas šventuosius, Rembrandtas pasiremė kasdieniame gyvenime sutiktų žmonių atvaizdais. „Bankrutavęs, antrojoje gyvenimo pusėje, dailininkas išsikėlė į žydų kvartalą. Jo gyvenamoji aplinka buvo pilna biblinių veikėjų, tereikėjo išeiti į gatvę, pasikviesti jam patikusį žmogų ir jį nutapyti.

Berengiant šią parodą jėzuitai atnešė seną Rembrandt tapybos kūrinių reprodukciją, kurioje pavaizduotas šv. Paulius. Matyti, kad menininkas nutapė tikrą XVII a. Amsterdamo gyventoją, pritaikė jam šventojo atributus ir pavadino šv. Pauliumi“, – pasakojo interneto tinklalapiui diena.lt V. Žukas apie šią unikalą parodą.

Žymiojo olandų kūrėjo piešinių paroda prieš kelerius metus buvo eksponuota Alantos dvare, kuriame veikia Vaidoto Žuko galerija, taip pat ir Antano Mončio namuose-muziejuje Palangoje.

Kartu jis sakė, kad nereikėtų pamiršti ir istorinės tiesos. „Pasitarę su šeima tikriausiai surengsime parodą Berlyne – galbūt Lietuvos ambasadoje ar Karališkojo universiteto bibliotekoje, o paskui bandysime grąžinti aplanką teisėtiems šeimininkams. Norėtusi šį perdavimą atlikti oficialiai, pakviesti prisijungti ir Užsienio reikalų, Kultūros ministerijas, tinkamai pranešti vokiečiams, kad yra įvykę toks laimingai pasibaigęs precedentas. Manau, kad teisybė galiausiai nugalės ir šie eksponatai grįš į teisėtą vietą“, – sakė V. Žukas.

Garsiojo Rembrandt piešinius, kol jie dar Lietuvoje Perkūno name Kaune, galima pamatyti iki 2019 m. vasario 16 dienos. □

METŲ KNYGŲ RINKIMAI

GINTARAS BLEIZGYS

XERANTHEMUM

Gintaras Bleizgys gimė 1975 m. liepos 4 d. Druskininkuose. 1993 m. baigė Vei-siejų vidurinę mokyklą, 1999 m. Vilniaus universitete baigė literatūros teorijos ma-gistrantūros studijas, 2007 m. taip pat Vilniaus universitete įgijo verslo vadybos ir administravimo magistro diplomą. Dirbo Lietuvos rašytojų sąjungos mėnraščio „Me-tai“ redakcijoje, 1999–2001 m. buvo vyriausiuoju savaitraščio „Literatūra ir menas“ redaktoriumi. 2001 m. savaitraštyje „Veidas“ rašė skiltį „Aukščiau bambos“. Lietuvių PEN centro premijos mecenatas.

1998 m. išleido knygą „Vietovė. Šiaurė“. Už šį poezijos rinkinį rašytojas 1999 m. buvo apdovanotas „Poetinio Druskininkų rudens“ Jaunojo jotvingio premija. Už eilėraščių rinkinį „Sodas“ G. Bleizgys apdovanotas 2012-ųjų Julijono Lindės Do-bilo premija, o 2013 m. už tą patį rinkinį jam paskirta penktoji Jurgos Ivanauskai-tės vardo premija. 2014 m. už eilėraščių rinkinį „Sodas“ autoriui skirta Antano Miš-kinio literatūrinė premija. 2014 m. už eilėraščių knygą „Kai sėlinsi manęs“ Gintaras Bleizgys apdovanotas Jotvingių premija. Už dienoraščių romaną „Karmelio kalno papėdėje“ 2018 m. Gintaras Bleizgys apdovanotas G. Petkevičaitės-Bitės literatūros premija.

yra akys
pašiaušto
dangaus žiūrėjimas

aš skinantis nuvytusius
petunijų žiedus saulėtą 2013-ųjų liepą
taip pat kai ir prieš metus – pavieniai
lėti debesėliai – mėlynas įkaitęs dangus
ir prieš dvejus metus – ir kažkur dar giliau
negu šis pasaulis negu laikas – aš
skinantis pažinimo vaisių
atpažįstantis tai kas šviečia
pro laikinas pasaulių formas pro laiką
kai pasikinkę arklių vežėme molį ir krosnių
meistras sergantis diabetu – karštą liepos
vidudienį prieš dvidešimt metų
užsilipęs ant stogo mūrija kaminą
ir staiga ima trūkčiot ir rėkia – greičiau
įpilkit vandens į stiklinę
įdėkite cukraus – maišykit ir kelkite
man į viršų – ir gavęs
visas drebėdamas geria – bijodamas
dėl cukraus trūkumo kraujyje kristi į komą –

jis jau seniai yra miręs – štai žiedas nuvytęs
ant mano delno dar virpa nuo vėjo – ir žmonės
iš nuotraukų – iš mano gelmės
stovintys prie buvusių savo namų
prie buvusių kūnų – akys
kurios vis dar žvelgia ir nieko
daugiau – visiškai nieko šį saulėtą
liepos vidudienį – begalybė
einanti kiaurai pro mus
pro žiedus – eilėraščius
neužlopytos kūnų properšos pro kurias
prasišviečia amžinas cukraus
trūkumas – amžinas molis – amžinos
akys žvelgiančios – pasiilgusios – grojantis
vėjas ant kamino – ant pasaulio stogo

kas man įpils gyvybės vandens kas įdės
gyvybės cukraus? kur mano dienos išeina?
iš lėto supasi vėjyje violetinis
petunijos žiedas – žiūrėk į viską ilgai
kol laikas išnyks ir atstumai – nuo petunijų
iki saulės – nuo vakar – nuo užvakar
nuo mirusiųjų

esi nedidelis pasislinkimas
amžinybės žieduos – esi dvelksmas
anapus liepos vidudienio
anapus minčių kurias pagalvos
skaitantys amžinybės – liepos
mėnesio
užrašus –

Gintaras Bleizgys. Xeranthemum. Eilėraščiai. – Vilnius, Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2018

maždaug iš 1980-ųjų pamiškės
nutįsę saulės spinduliai – sausra – rugpjūtis
ir mėlynžiedžiai xeranthemum annum
gal netikri – tiesiog kažkas iš šlamančių sausiukų
giminės – ir iš žmonių – nes aš su močiute
kaip tik renku tuos sausiukus – džiovindavom
juos vėlinėms – ir gali būti
kad su mumis dar paukščiai kažį kas
baisaus anapus žiedo tvenkiasi – ir temstančių
pušų kamienų – paskutinės bitės dūzgia
išskrisdamos į nebūtį ir nepagydomai
iš lėto serganti močiutė – kuri štai
šypsosi ir grožis paskutiniais saulės spinduliais –

o ką ten gydytoja vakar sakė apie
kažkokią splenomegaliją ir granulocytų
tai irgi lotyniški gėlių vardai?
lotyniški – vaikeliai – tiksliai šitos gėlės žydi
kraujyje – baltai baltai – tarsi koks sniegas
šiaurė – iš kur žinai močiute gal tu irgi gydytoja
ne vaikeliai – tiesą sakant – kadais norėjau būti
bet dar buvau labai jauna – –
į miestą nuvažiavus susipainiojau ir stodama
į aukštąją mokyklą pataikiau ne į tą egzaminą –
paskui pati labai stebėjau sužinojus kad įstojau
į geografiją – bet mokslus pabaigiau – ir užauginus
tavo mamą stengiausi keliauti daug – gyvenimas
toks ankštas – nežinau kada jo pabaiga –

o vėlinės ar greit?
pareisim ir padžiausime gėles pavalgysim
galėsiu dar pasekt tau pasaką apie koperniką
ir skorbutą ir magelaną – kaip atsirado saulės
sistema kaip dievas kūrė dangų tardamas
tešviečia žvaigždės argonautams – te ieško
žmonės kelio – kaip tavo promočiutė verkė
mirus mano sesei uršuliutei kaip gimė man
tavo mama kaip greitai vėlinės ir šimtas
metų kaip viena diena kaip greitai tu užaugsi
ir xeranthemum annum žydės – vienmetės
žemės ašaros vienmetės melsvo dangaus akys
miegok ramiai – ir vėlinės ateis – ir kai nubusi

atnešk gėlių ant mano kapo – gal susitiksime anapus
jeigu kaip magelanas nebijosi plaukt į jūras ar
kaip nansenas vienas slidėmis keliausi
per grenlandiją – – – –
– nei laiko nei pasaulio šio nėra

dabar 2013-ųjų liepą man vaidenasi gyvenimas
iš mano – – paties gyvenimo – šešėliai – saulė
ir bitės dūzgiančios kasmet į nebūtį ataugančiuose
žieduose – –

Lietuvybės ir kultūros puoselėtojai lietuviškose mokyklose Baltarusijoje (5)

Perpetua Dumšienė

Tęsinys. Pradžia 2018 m. lapkričio 24 d. „Kultūroje“

**Lietuvybės puoselėtojai – Tadas Ivanauskas,
Birutė Federavičienė**

Gaivinant ir puoselėjant lietuviybę labai svarbus buvo profesoriaus Tado Ivanausko ir pasižymėjusios Vilniaus krašto kovų diplomatės Birutės Federavičienės duetas. Abu šie žmonės turėjo ryškią lietuviybės liniją savo gyvenime. Ypač kovojant už lietuviybę lenkų okupuotame Vilnijos krašte. Ši patirtis buvo kūrybiškai pritaikyta ir sovietmečiu lietuvių etninėse žemėse, likusiose už dabartinės Lietuvos sienų.

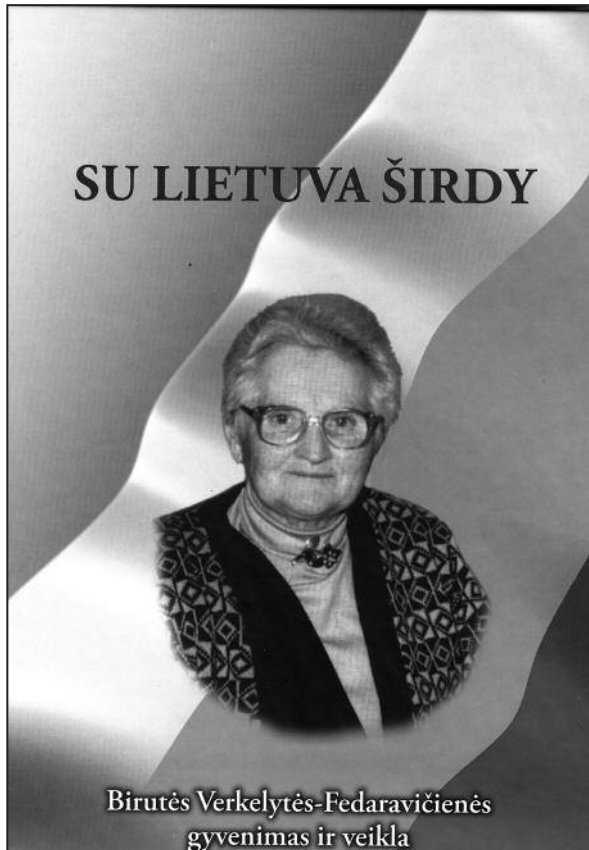
Šie žmonės susipažino dar 1958 metais per tuometinę leidyklos Vaikų literatūros skyriaus vedėją Aldoną Liobytę, kuri rūpinosi Gervėčių krašto mokyklas lankančiais lietuvačiais. Apsitarta ir dėl konkrečios pagalbos ir kitiems atskirtiems nuo Lietuvos kraštams visu Lietuvos – Baltarusijos pakraščiu, kur gyvena lietuviai, o jų vaikai priversti lankyti rusiškas mokyklas. Užmegzti ryšiai su ten dirbusiais pirmaisiais lietuvių kalbos mokytojais (nuo 1957 m.). Gervėčių vidurinėje mokykloje dirbo Antanas Šironas, o Paditvio – Ona Valeikytė. Jie vietiniams lietuvačiams nuo penktos klasės vedė po 2–3 savaitines lietuvių kalbos pamokas. Vyresniems vaikams lietuvių kalba jau nebuvo dėstoma.

Taip pat užmegzti ryšiai su tų kraštų lietuviybės puoselėtojais – gervėtiškiu Juliumi Valeika ir pelesiške Marija Kruopiene. Jie jau nuo 1945 metų rinko parašus, teikė prašymus įvairioms institucijoms, kad jų krašte būtų atidarytos lietuviškos mokyklos, lietuvių kalba bažnyčiose būtų laikomos pamaldos. Bet į oficialius prašymus (1955, 1958, 1960, 1961, 1965, 1969) nebuvo reaguojama. Labai sunku buvo ir lietuvių kalbą rusiškose mokyklose dėstantiems mokytojams. Tad buvo griebtasi dar kitokios pagalbos. Į pasienyje esančią Marijampolio mokyklą priimta 50 šio krašto vaikų, jie apgyvendinti ir globojami, ruošiami studijoms Lietuvoje. Mokiniai iš Gervėčių buvo priimami be jokių dokumentų, nes Gervėčių mokykla jų nenorėjo išduoti, Taip ilgus metus į Lietuvą per Marijampolio mokyklą „emigravo“ Gervėčių krašto ir Pelesos vaikai. Prie šios mokyklos statybų prisidėjo ir atvykę pelesiškių ir gervėtiškių tėvai. Marijampolio mokykla buvo praplėsta iki vidurinės. Nuo 2013 metų mokyklai suteiktas Meilės Lukšienės gimnazijos vardas.

Sovietų valdžiai okupavus Lietuvą, patriotiškai nusiteikę Vilniaus krašto lietuviai nepamiršo Gudijoje likusių tautiečių ir kiek leido sąlygos, stengėsi jiems padėti.

Tado Ivanausko Obelynės sodyba

Birutė Federavičienė ant knygos viršelio

Pasitaikė proga lietuviybės reikalams Gudijoje pasinaudoti 1969 m. spalio 4 d. „Tiesoje“ atspausdintu Amerikos lietuvio Kasčio laišku, kuriame buvo reiškiamas susirūpinimas lietuvių kalbos padėtimi lietuvių bendruomenėse, dėl uždarinėjamų lietuviškų mokyklų. Prašyta LSSR Vyriausybės pagalbos. JAV lietuviams gavus teigiamą atsakymą į šį prašymą, Birutei Federavičienei kilo mintis tokios pat pagalbos prašyti ir gyvenantiems už tuometinės Lietuvos sienų Baltarusijos lietuviams (Apsos, Pelesos, Gervėčių, Vydžių) kraštuose. Sukūrusi raštoprašymo pavyzdį Federavičienė parodė jį Tadiui Ivanauskui. Gavusi jo entuziastingą pritarimą, pagitavo Baltarusijos lietuvius rinkti parašus. Be to, kreiptasi į tuometinę Lietuvos švietimo ministeriją, Aukštojo ir specialiojo vidurinio mokslo ministeriją, įvairias kitas Lietuvos švietimo įstaigas su prašymu, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos tų kraštų moksleiviams siekti mokslo lietuvių kalba pačioje Lietuvoje.

Prasidėjo aktyvus diplomatinis darbas – Birutė Federavičienė važinėjo po kaimus aiškindama kaip rašyti prašymus, kaip formuoti delegacijas į Vilnių, Maskvą, Minską, ieškojo Lietuvos institucijose palankių žmonių.

Nuo 1960 metų profesorius Tado Ivanausko lėšomis (kasmet už 3000–4000 rublių) buvo prenumeruojama lietuviška spauda, perkamos knygos, apmokamos išlaidos už moksleivių maitinimą internatuose, rūpinamasi, kad krašto vaikai ir jaunimas galėtų mokytis ir studijuoti Lietuvoje. Vėliau rėmėjų ratas išaugo, profesorius pakalbėjo su jam gerai pažįstamais prieškario laikų inteligentais – prof. Zigmū Žemaičiu, dailininku prof. Antanu Žmuidzinavičiumi, prof. Vladu Lašu, prof. Vladu Puodžiukynu, prof. Jonu Šapausku, prof. Vincu Mykolaičiu-Putinu, nusprendė, kad šiam kilniam darbui reikia aukoti dalį asmeninių santaupų.

SU LIETUVA ŠIRDY

Birutės Verkelytės-Fedaravičienės
gyvenimas ir veikla

Parengė Jonas Rinkevičius

Mielai Perpetua
su meile ir pagarba bei dėkingumu
už lietuvių puoselėjimą.
Prof. Tadas Ivanauskas
2015.04.14. Kaunas

homo liber
Vilnius, 2015

Dedikacija straipsnio autorei

Buvo bandyta kurti kreipimąsi, kad atskirtos Lietuvos žemės vėl jai būtų gražintos.

Prof. Tadas Ivanauskas buvo tas autoritetas, į kurio žodžius buvo išklausoma, o B. Federavičienė organizavo praktinius darbus; ji subūrė žmonių ratą, kuris visapusiškai globojo Lietuvoje studijuojančius jaunuolius iš Gudijos.

Didžiausias besimokančio jaunimo traukos centras buvo prie Kauno esanti Ivanausko sodyba Obelynė. Kai profesorius 1970 m. birželio 1 d. mirė, jo darbus tęsė Birutė Federavičienė. Ji surado naujų rėmėjų. Iki Atgimimo laikų išlaidas už spaudą sumokėdavo prof. Pranas Norkūnas, o už išlaikymą internatuose – prof. Marija Karužaitė-Horodničienė, pedagogė Eugenija Karužaitė-Dudėnienė, prof. Česlovas Kudaba. Didelį dėkingumą ir pagarbą Gudų krašto lietuviai jaučia čia dirbusiems mokytojams. Kitais to krašto reikalais ir toliau rūpinosi Vilniuje ir Kaune gyvenančių entuziastų būrelis. Iš Pelesos ir Gervėčių krašto kilę žmonės. Jau po Lietuvos atgimimo Birutė Federavičienė organizuodavo Lietuvos kultūros žmonių apsilankymus pas Baltarusijos lietuvius, rūpinosi, kad jų reikalai būtų nušviesti spaudoje.

Galima pasidžiaugti, kad su vietiniais lietuviais bendrauti padeda ir įsteigtas Gervėčių klubas. Nuo 1993 metų už rėmėjų pinigų leidžiamas šio klubo mėnraštis „Lietuvių godos“. Šį mėnraštį jau daugiau kaip 20 metų skaito ne tik Lietuvos ir Pietryčių Lietuvos etninių žemių lietuviai, bet ir Kanadoje, JAV, Australijoje, Šveicarijoje ir kitur gyvenantys lietuviai.

Pelesos mokykla

Pelesa išikūrusi tarp svarbių Lietuvos istorijai miestų – Gardino, Lydos, Naugarduko, Krėvos ir Vilniaus. Pelesos lietuviai gyvena toje Lietuvos dalyje, kuri buvo labiausiai lenkinama, gudinama, rusinama. Žmonės išlaikė savo gimtąją kalbą ir papročius iki mūsų dienų.

Lietuviškos mokyklos istorija Pelesoje prasidėjo 1913 m. Mokyklos veiklą nutraukė Pirmasis pasaulinis karas, nes gaisras apgadino pastatą. Tada pamokos vyko kaimo žmonių pirkiose. Vykstant kovoms dėl Lietuvos nepriklausomybės, mokslas dažnai būdavo nutraukiamas. 1922 m. „Ryto“ draugijai padedant buvo atkurta lietuviška mokykla, kuri veikė iki 1931 m. 1933 m. mokyklos vietoje įsteigta skaitykla, kuri veikė iki karo. Po karo vietoj lietuviškos mokyklos atidaryta rusiška. Didelių pastangų dėka (vietinių lietuvių delegacijos su prašymais dėl lietuviškos mokyklos keletą kartų važiavo į Vilnių bei Maskvą) nuo 1957 m. šioje mokykloje leista vesti lietuvių kalbos pamokas.

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

Prasidėjus Atgimimui, 1992 m. gruodžio 1 d. Pelesoje atidaryta pirmoji Baltarusijoje lietuvių pagrindinė mokykla. Mokyklos įkūrėjai yra Lietuvos Respublikos Kultūros fondas bei Kultūros ir Švietimo ministerija. Mokyklos steigėjas – Tautinių mažumų ir išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės. Mokyklą finansuoja Lietuvos Respublika.

Visas mokyklos nekilnojamas turtas (mokyklos pastatas, 3 mokytojų gyvenamieji namai su ūkiniais pastatais, katilinė, valymo įrenginiai) pastatytas už Lietuvos Respublikos lėšas ir yra Lietuvos Respublikos nuosavybė. Visa tai pastatyta ant 2,5 ha žemės sklypo, kuris priklauso Pelesos lietuvių visuomeniniam susivienijimui „Gimtinė“.

Mokykla auga ir stiprėja. mokyklai suteiktas vidurinės mokyklos statusas, pradeda veikti priešmokyklinio ugdymo grupė. Mokykla yra kultūros ir švietimo centras Pelesos krašte. Mokyklos pedagogai puoselėja vietines lietuvių tradicijas ir papročius, kartu su lietuvių bendruomene organizuoja etnografinės šventes. Dažni svečiai mokykloje yra menininkai, mokslininkai, etnografiniai ansambliai iš Lietuvos. Prie mokyklos įkurtas istorinis-etnografinis muziejus.

Mokykloje gražios popamokinės veiklos tradicijos. Mokiniai lanko meninės, sportinės, edukacinės krypties būrelius, dainų ir šokių ansamblius, kaimo kapelą, dramos studiją.

...

Mano paprašyta buvusi Pelesos mokytoja Teresė ilgai ieškojo senų fotografijų. Atsiuntė jas elektroniniu paštu. Pirmą nuotrauką puikiai išsilaikiusi – joje Teresė su savo auklėjamos klasės ketvirtokais 1971 metais prie Pelesos mokyklos. Visų mylima Mokykutė. Kitoje nuotraukoje – popietė su Pelesos moterimis Marijos Kruopienės sodyboje, 1970 metai. Istorinės nuotraukos, reikšmingos Lietuvos švietimo istorijai.

Jei galvosime, kad atsitiktinumų nebūna, tai, matyt, Lietuvos šimtmečio jubiliejus paskatino žmones imtis vertingų istorinių temų. Pajutusi laikmečio vibracijas radau jėgų atidžiau pažvelgti į žmones, kurių darbai vertingi Lietuvos švietimo ir kultūros istorijai. Tegul šie pasakojimai bus įpinti į Atkurtos Lietuvos šimtmečio švietimo istorijos knygą.

Straipsnį rengdama užrašiau lituanistinių mokyklų mokytojų Angelės Valienės (Žalalytės) ir Teresės Povilaitytės-Frankienės pasakojimus. Dėkoju už galimybę pasinaudoti Angelės Valienės ir Teresės Povilaitytės-Frankienės nuotraukų ir straipsnių archyvais.

Už informacinę medžiagą apie Lituanistinius kursus dėkoju Lietuvos edukologijos universiteto Lietuvių kalbos ir kultūros centro direktorei Vilmai Leonavičienei ir darbuotojui Nerijui Žeronui.

Informaciją apie Pelesos lituanistinę mokyklą tikslinausi knygoje „SU LIETUVA ŠIRDY: Birutės Verkelytės-Fedaravičienės gyvenimas ir veikla“. Parengė Jonas Rinkevičius. Homo liber, Vilnius, 2015. □

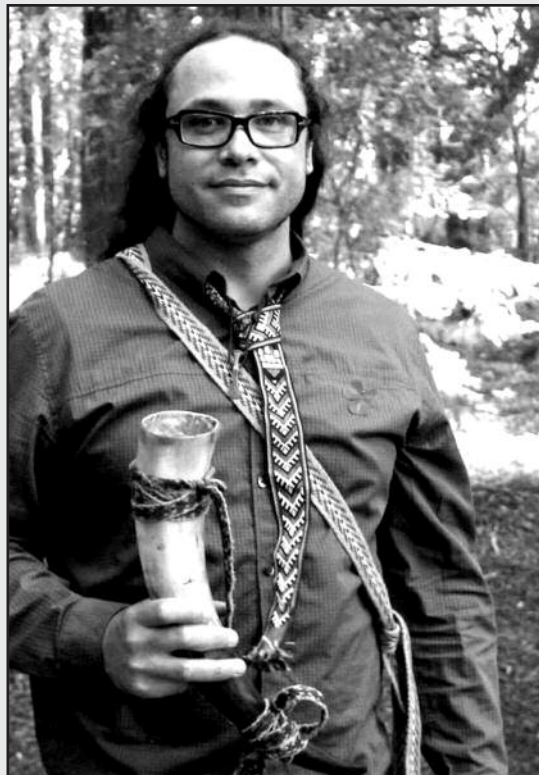
Fantastiškas J. K. Arbo išradimas

Jonas Kimo Arbas, architekto Edmundo Arbo ir rašytojos Alės Rūtos anūkas bei Kaune po Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo apsigyvenusios amerikietės Vijolės Arbas sūnus, šiuo metu gyvenantis Europoje, tapo fantastiško aparato išradėju. Jis sukonstravo prietaisą, pavadinęs jį „Pilot Angel“, stebintį žmogaus smegenų bangas. Ir kai pastebi, kad žmogus gali užmigti ir prarasti dėmesį, įjungia aliarmą pirmiausia tam žmogui, o jeigu žmogus nereaguoja, siunčia pavojaus pranešimą žmogaus viršininkui, o šis tuomet gali įspėti policiją, greitąją medicinos pagalbą ir pranešti pavojų keliančio vairuotojo koordinatėms. Šis aparatas skirtas automobilių vairuotojams, oro aparatų pilotams ir ypač naudingas tolímose, varginančiose kelionėse. Taip pat išradimą galima naudoti fabrikuose, kur darbuotojai atlieka ypač atsakingas operacijas ir kur reikalingas ypatingas budrumas.

Kimo sako, kad šiam išradimui jį įkvėpė dėdė: „Dr. Arimantas Arbas (amžiną Jam atilsį), buvo neurologas, ir mano atradimas yra susijęs su neurologija“.

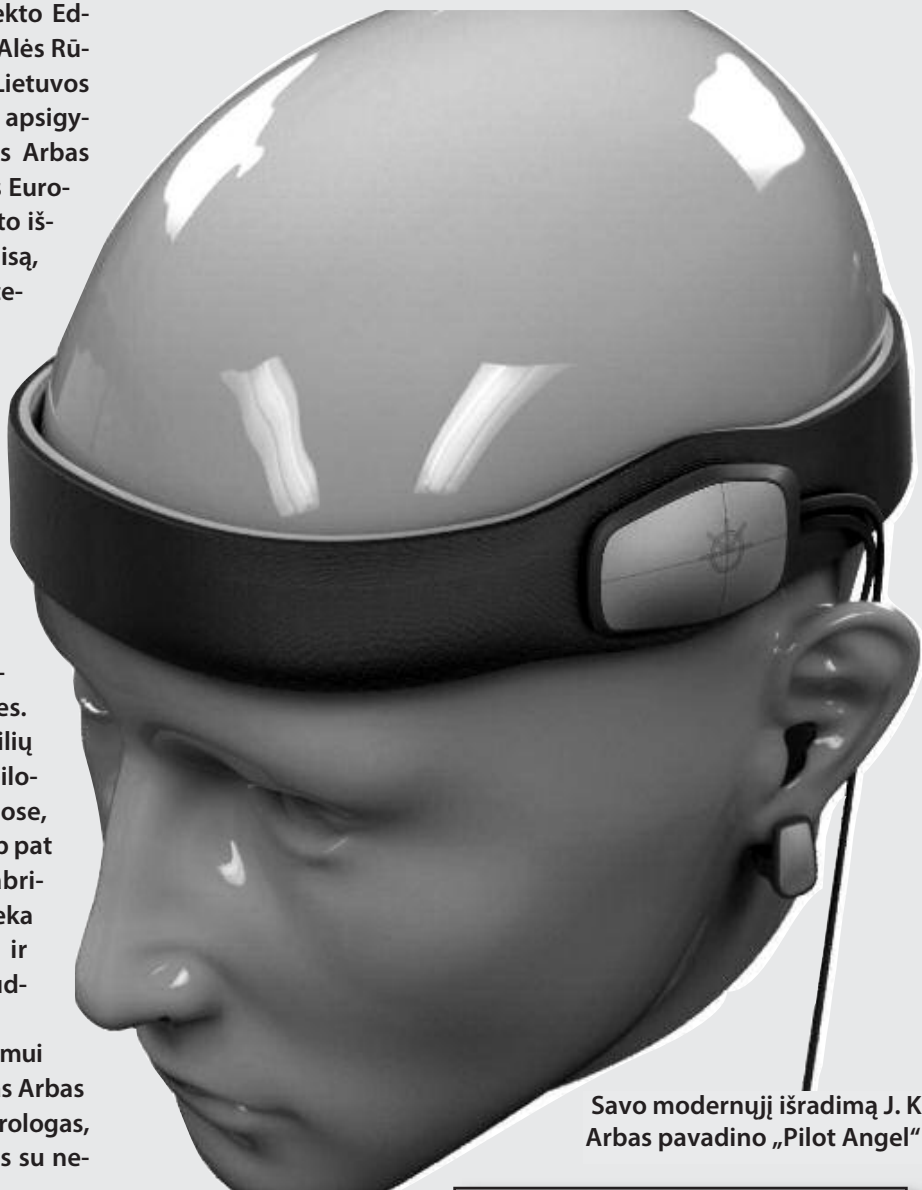
Išradimas jau patentuotas, ir dabar išradėjas derasi su investuotojais dėl šio aparato pritaikymo praktikoje. Daugiau apie tai galima sužinoti internete: www.PilotAngel.co

Jonas Kimo Arbas, gimęs Havajuose, yra menininkas profesionalas, studijavęs muziką (vokalą), kino režisūrą ir šiuolaikinį meną Kalifornijos menų institute ir Berlyno menų universitete. Amerikoje ir Lietuvoje jis geriausiai žinomas kaip nepaprasto balso dainininkas. Jis Lietuvoje ne tik koncertuoja, bet ir dalyvauja „Romuvos“ bendrijos veikloje (yra Šiaurės Amerikos grupės, jungiančios daugiau kaip tūkstantį narių, vyriausias vaidila; žr. www.facebook.com/RomuvaNA), domisi šamanų ir senosiomis pagonių tradicijomis bei pats kuria muziką. Be to, reiškiasi kaip vizualiųjų menų kūrėjas,

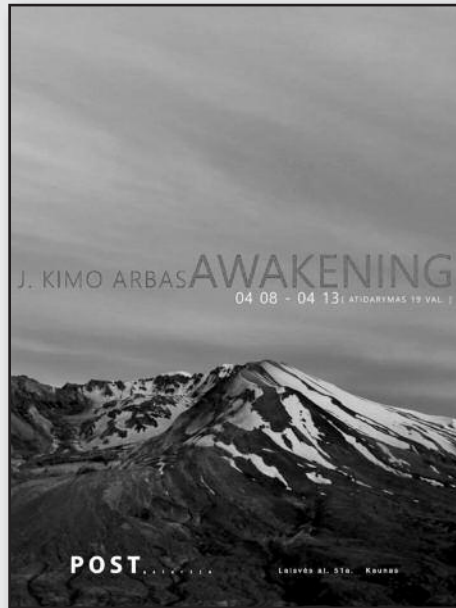

Romuvietis Jonas Kimo Arbas.

Asmeninio albumo nuotraukos

Savo modernų išradimą J. K. Arbas pavadino „Pilot Angel“

J. K. Arbo filmas „Awakening“ rodytas Kaune

yra sukūręs instaliacijų, multi-media formato filmų, kurių garsiausias yra „Awakening“ (Pabudimas), rodytas Lietuvoje (Kaune; apie tai rašė ir „Draugas“), Šveicarijoje, Vokietijoje, Pietų Korėjoje. Jis pats labiausiai vertina savo kūrybos pristatymą muziejuje Pietų Korėjoje, dalyvavimą manifeste – vienoje svarbiausių šiuolaikinio meno biennialių – 2011 m. Zūriche, minint DADA 100 metų jubiliejų „Cabaret Voltaire“, kur DaDa judėjimas prasidėjo prieš 100 m., taip pat savo tris parodas New Yorke (1998–2001), pas garsų lietuvių modernistą Joną Meką (su J. K. Arbas menu galima susipažinti www.KimoArbas.com).

Taigi nuo šiol apie Joną Kimo, kuris yra Lietuvos patriotas ir kelia sau tikslą garsinti Lietuvą pasaulyje per kultūrą, girdėsime ir kaip apie XXI a. išradėją.

„Draugo“ info

Didžioji tremtis

Atkelta iš 2 psl.

Daugelis jų gimė pakeliui į nežinią, į ledynų ir miškų žemes, kiti – jau ten. Susitikime dalyvavusi Irena Vilčinskaitė-Arlauskienė Permės srityje praleido 12 metų, o išvežė ją vos ketverių mergaitę kartu su tėvais. LPKTS Kauno filialo pirmininkas Vladas Sungaila gimė Tomsco srityje. Tėvus, kilusius iš Žemaitijos, išvežė 1948 metais. Grįžti į Lietuvą nebuvo paprasta – čia jų niekas nelaukė, nepripažino, neregistravo, nepriėmė į darbus. Net keletą kartų teko keisti gyvenamąsias vietas, grįžti atgal, ieškoti ir vėl grįžti Lietuvon. Taip iki 1964 m. klajojo 4 vaikų šeima: 2 berniukai gimė Sibire, 2 seserys – Lietuvoje.

Kitas pasakotojas – Juozas Yla, išvežtas 1951 m. Jo prisiminimuose apie tuos metus – baisios netektys, šiurpios istorijos. Jis jaudinančiai kalbėjo apie tai, kad net jo paties anūkai nelabai tesuvokia, neįsivaizduoja ir netiki senelio pasakojimais. P. Juozas sakė, kad mes privalome kalbėti, pasakoti, rašyti, kad tas amžiaus tarpsnis neišnyktų iš Lietuvos istorijos. Savo sunkios, nevaikiškos vaikystės Sibire prisiminimais dalijosi Veronika Pužauskaitė-Burneikienė, Genovaitė Jevdokimova, Algirdas Bulota. O Jonas Arbačiauskas – ne tremtinys, tačiau didelės kovos už Lietuvos laisvę liudytojas, pasakojo apie savo krašto prie Punios žmonių likimus, pasakojo apie savo gyvenimą, paskirtą istorinės atminties gaivinimui, apie susitikimus su vaikais, jaunimu mokyklose ir tarnystę Šaulių sąjungoje, įteikė viešniai savo knygą. Prie Laptevų jūros gimė kita susitikimo dalyvė Gasparavičienė. Jos vaikystė, pirmieji mokslo metai – tremtyje. Grįžusi baigė medic-

nos mokslus, tapo gydytoja, išaugino, išleido į mokslus sūnų, dabar profesoriaujantį JAV universitete.

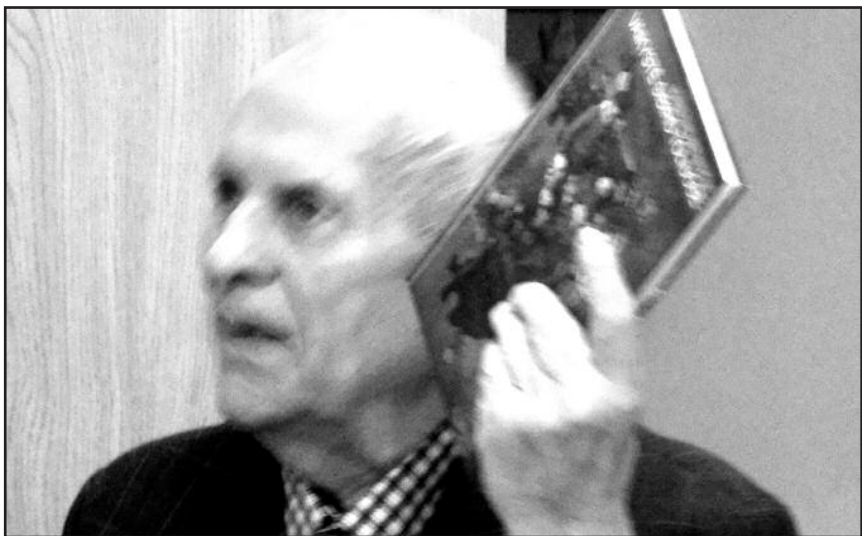
Daug metų LPKTS Kauno filialui talkina Jūratė Antulevičienė (Bakanaite). Jos kelias iš tremties į Lietuvą – jaunos mergaičiukės sugrįžimas į gimtinę Veliuonoje – atrodo neįtikėtinas.

Jie ištverė, nepalūžo. Nepalūžo ir nuo Krakių kilęs Ignas Žukauskas. Seneliai, tėvai, sunkiai užsidirbę pinigais JAV, Anglijoje, stengėsi ūkininkauti, auginti vaikus, o išvežti kaip buožės. Dar baisesnių istorijų papasakojo rengiamos knygos sudarytojas rašytojas S. Abromavičius: apie luošinamus vaikus, motinų skausmą praradus juos. Taip buvo naikinama lietuvių tauta.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė ir susitikimo pradžioje, pristatydamą LPKTS veiklą, ir dalyvaudama pokalbiuose, pabrėžė, kaip svarbu papasakoti suprantama kalba tiesą... Kadangi sąjunga – ne pelno organizacija, ir jai sunkoka iš suaukotų lėšų išleisti knygą, paskleisti ją ne tik Europoje, bet ir Amerikoje. Valdybos pirmininkė nuoširdžiai dėkojo rėmėjams, visiems geros valios žmonėms ir garbiajai viešniai už tokią kilnią misiją.

O misija ištis kilni. Kaip atsišveikinant kalbėjo gerb. Milda, ji kitaip suprato žmonių likimus, kitaip vertina svarbiausius jų tikslus turėti laisvą žodį, pagarbą, didelį išpūdį jai palikę paprastų žmonių siekiai nepaisant netekčių, noras išgyventi, siekti mokslo, žinių. Jie išliko žmonėmis, doriais, tikinčiais, per kančias ir išgyvenimus nepraradę savo siekių grįžti Tėvynėn.

Parengė **Dalia Poškienė**

Rašytojas S. Abromavičius ir jo naujoji knyga „Vaikystė Sibiro toliuose“

Kultūros kronika

Gruodžio pirmąją savaitę įvyko styginių kvarteto „Mettis“ ir pianisto Gabrieliaus Alekno koncertai New Yorke ir Washingtone. New Yorke gyvenantis pianistas G. Alekna puikiai žinomas ne tik Lietuvos, bet ir Niujorko klasikinės muzikos gerbėjams. O štai styginių kvartetui „Mettis“ – Kostui Tumosai (smuikas), Bernardui Petrauskui (smuikas), Karoliui Rudokui (altas) ir Rokui Vaitkevičiui (violončelė) – šie koncertai buvo jų, kaip atlikėjų, premjera Jungtinėse Amerikos Valstijose. Kvarteto „Mettis“ ir G. Alekno koncertų klausytojus ypatin-gai sudomino lietuvių kompozitorių muzika.

Gruodžio 1 dieną intelektualiosios literatūros knygų mugėje „Non fiction“, kuri kasmet rengiama Maskvoje, trys Baltijos šalys pakvietė mugės lankytojus į Baltijos dieną. Po bendros diskusijos, kurioje dalyvavo rašytojai Marius Ivaškevičius ir Mindaugas Kvietkauskas, lietuviškąją Baltijos dienos programos dalį tęsė žurnalo „Inostrannaja literatura: Litva 100“ specialiojo numerio pristatymas. Tai jau antrasis lietuvių literatūrai skirtas „Inostrannaja literatura“ žurnalo numeris, ir tai liudija, kad žurnalo redakcija nepraranda susidomėjimo Lietuvos autorių kūryba ir mato didžiulį jos potencialą.

Gruodžio 13 d. Londone įvyko erdvinės operos tamsoje „Confessions“ premjera Jungtinėje Karalystėje. Šis spektaklis – Londone reziduojančios lietuvių kompozitorės Rūtos Vitkauskaitės ir švedų menininkų, kompozitoriaus Jensso Hedmano ir dainininkės Ąsos Nordgren bendras darbas, 2016 metais apdovanotas „Aukšiniu scenos kryžiumi“ už geriausią muziką. Valandos trukmės kūrinių žiūrovai patiria, įstabiomis kaukėmis uždengus akis. Religinį ritualą primenantis garso spektaklis remiasi septynių mirtinų nuodėmių naratyvu.